SAY 211 SAĞLIK EKONOMİSİ

Sağlık ve Sağlık Hizmetleri

YRD. DOÇ. DR. EMRE ATILGAN

Sağlık Hizmetleri

- Sağlık hizmeti üretmek için (bir ücret karşılığı, doktor, diş hekimi, hemşireler ve bunlara yardımcı olarak laboratuar teknisyeni, röntgen teknisyeni gibi) çalışanlar,
- Çalışanların kullandığı çeşitli araç-gereçler ve hastaneler ile,
- İlaç, bandaj, temizlik hizmetleri gibi sağlık hizmetinin üretiminde kullanılan ara girdiler tarafından üretilen bir hizmet olarak tanımlanmaktadır (Sorkin, 1975).
- Kısaca, sağlık hizmetleri, bireyin ve toplumun sağlık bakımını her türlü koruma ve tedavi edici faaliyetlerle gerçekleştiren ve ülke çapında olan kalıcı bir sistem olarak tanımlanmaktadır

SAĞLIK HİZMETLERİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ:

1. Sağlık Hizmetlerinin Katı Talep Esnekliği:

Sağlık hizmetlerinin talep esnekliği, insani ihtiyaçlar bakımından zorunlu olmasından dolayı, katıdır. Bu nedenle sağlık hizmetlerinde talebin fiyata duyarlılığı zayıftır. Bir başka deyişle sağlık hizmetleri fiyatlarındaki değişim kişilerin bu hizmetlere olan talebini önemli ölçüde etkilemez.

Bu özellik, sağlık piyasasında oluşacak herhangi bir arz-talep dengesizliğinde fiyatların önemli ölçüde dalgalanma göstermesine neden olur. Örneğin arz yetersizliği sağlık hizmetleri fiyatlarının çok yüksek boyutlara çıkmasına neden olur. Böyle Bir durum, özellikle de fakir kesimlerin sağlık hizmetleri piyasasına girişini zorlaştırır. Dolayısıyla, sağlık sorunlarına, sağlık hizmetlerini serbest piyasa koşullarına bırakarak çözüm aramak telafisi güç sorunlar çıkarabilir.

SAĞLIK HİZMETLERİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ:

2. Sağlık Hizmetlerinin Bir Bölümü Toplumsal Özellik Taşır:

- Sağlık sektöründe özellikle topluma yönelik koruyucu sağlık hizmetleri tamamıyla kamu malı olma özelliğine sahiptir. Örneğin bulaşıcı bir hastalık olan sıtmayla mücadele hizmeti, ödeyip ödememesine bakılmaksızın, herkese sunulmaktadır. Kişilerin tamamının aynı hizmeti almaması, diğerlerinin sağlığını tehlikeye düşürür.
- Dolayısıyla özellikle koruyucu hekimlik alanında, sağlık hizmetinin, hasta veya değil, herkese sunulması zorunluluktur. Bu tür hizmetlerin toplumsal mal olması özelliği nedeniyle serbest piyasa koşullarında üretilmesi ve tüketilmesi mümkün olmamakta ve piyasaya müdahale edilmesi gerekmektedir.

SAĞLIK HİZMETLERİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ:

3. Sağlık Hizmetlerinde Talep Tesadüfi ve Belirsizdir:

- Sağlık hizmetlerini diğer mal ve hizmetlerden ayıran önemli bir özellik talebin ne zaman ortaya çıkacağının belli olmamasıdır. Bununla birlikte hastalığın maliyeti de belirsiz ve büyük boyuttadır. Nitekim kimin ne zaman ve hangi hastalığa yakalanacağı önceden kestirilemez. Örneğin 40 yaşına kadar hiç ilaç tüketmemiş bir birey bu yaştan sonra çok önemli bir hastalığa yakalanabilir ve çok önemli boyutta ilaç tüketicisi olabilir. Dolayısıyla sağlık hizmetlerinde ekonomik fizibilite yapmak çok güçtür ve ekonomik risk çok fazladır.
- Belirsizlik ve öngörülemezlik sorununa piyasa mekanizmasının yanıtı **sağlık sigortasıdır**.

SAĞLIK HİZMETLERİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ:

4. Sağlık Hizmetlerinde Kişinin Talebini Hekim Belirler

- ✓ Sağlık hizmetlerinde “asimetrik enformasyon” problemi.
- ✓ Hekim-hasta ilişkisinde tarafların bilgi düzeylerinin arasında çok büyük bir fark vardır.
- ✓ Hekim hizmeti arz eden taraf olmakla birlikte, aynı zamanda talep yaratabilme ve talebi yönlendirme açısından büyük bir güce sahiptir, bu güç sayesinde sunulan hizmetin kapsamını gereğinden fazla genişletmek ve harcama düzeyini yukarı doğru itmek olanağı vardır
- ✓ Kişilerin hekim seçebilme olanağının bulunması sağlık hizmetlerinin bu özelliğini değiştirmez. Dolayısıyla tüketicinin rasyonel (akılcı) davranış olanağı da çok sınırlıdır

SAĞLIK HİZMETLERİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ:

5. Hasta Almış Olduğu Sağlık Hizmetlerinin Kalitesini ve Karakterini Ölçme Yeteneğine Sahip Değildir

- ✓ Tüketicinin rasyonel (akılcı) davranışı
- ✓ tüketicinin sağlık hizmetleri hakkındaki bilgisinin sınırlılığı, aldığı hizmetin kalitesini ölçme ve yaptığı harcamanın ekonomik olup olmadığını değerlendirme şansını ortadan kaldırmaktadır.

SAĞLIK HİZMETLERİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ:

6. Sağlık Hizmetlerinin İkamesi Yoktur

- ✓Hasta olan kişiler, hekim tarafından önerilen sağlık hizmetini almak zorunda olduklarından sağlık hizmetinin bir başka mal veya hizmetle ikame edilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla sağlık hizmeti tüketicisi, kendini ekonomik açında koruyabilmek için başka bir seçeneğe sahip değildir

SAĞLIK HİZMETLERİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ:

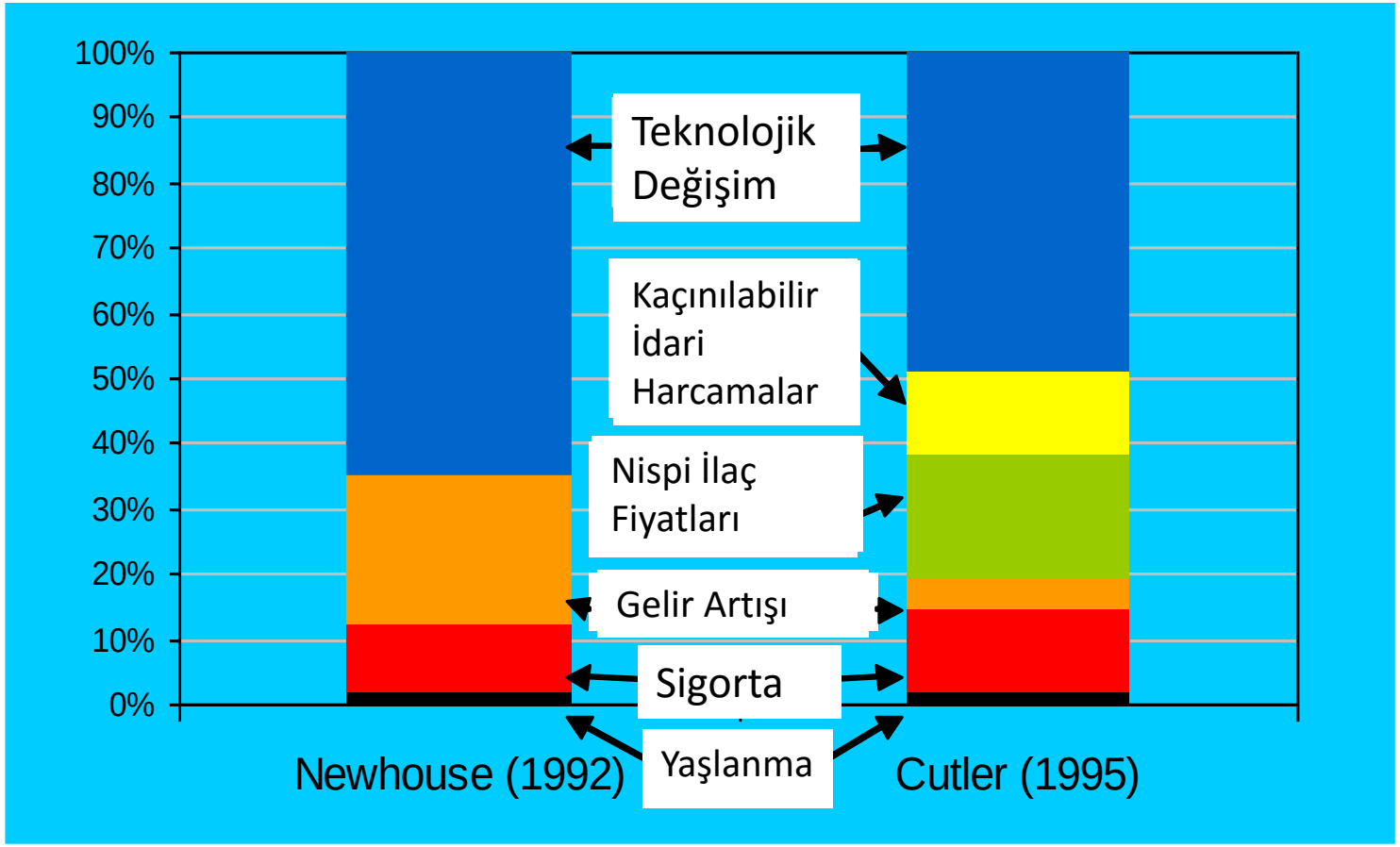
7. Sağlık Hizmetleri Kendine Özgü Özelliklerinden Dolayı Çoğu Kez, Kâr Amaçlı Olmayıp, Sosyal Amaçlıdır

- ✓Piyasa ekonomisinin temel kavramları olan maliyet, fayda ve kârlılık gibi kavramların sağlık sektöründe farklı bir anlam kazandığı görülmektedir.
- ✓Sağlık hizmetlerinin bu özelliğinden dolayı sağlık hizmetleri, serbest piyasa ekonomisi koşullarına bırakılmamakta, sektörün özelliklerine uygun bir "sağlık ekonomisi sistemi" yaratılmaktadır.
- ✓Dolayısıyla, piyasa koşullarında geçerli olan ekonomi bilimi kurallarının sağlık sektöründe geçerliliği farklı bir yaklaşımla ele alınmaktadır

Temel Sorular

- Sağlık harcamaları neden artmaktadır?
- Sağlık harcamaları neden sınırlandırılmalıdır?
- Sağlık harcamaları sınırlandırılabilir mi?

1940-1990 Yılları Arasında ABD'de Kişi Başına Sağlık Harcamalarındaki Artışın Nedenleri

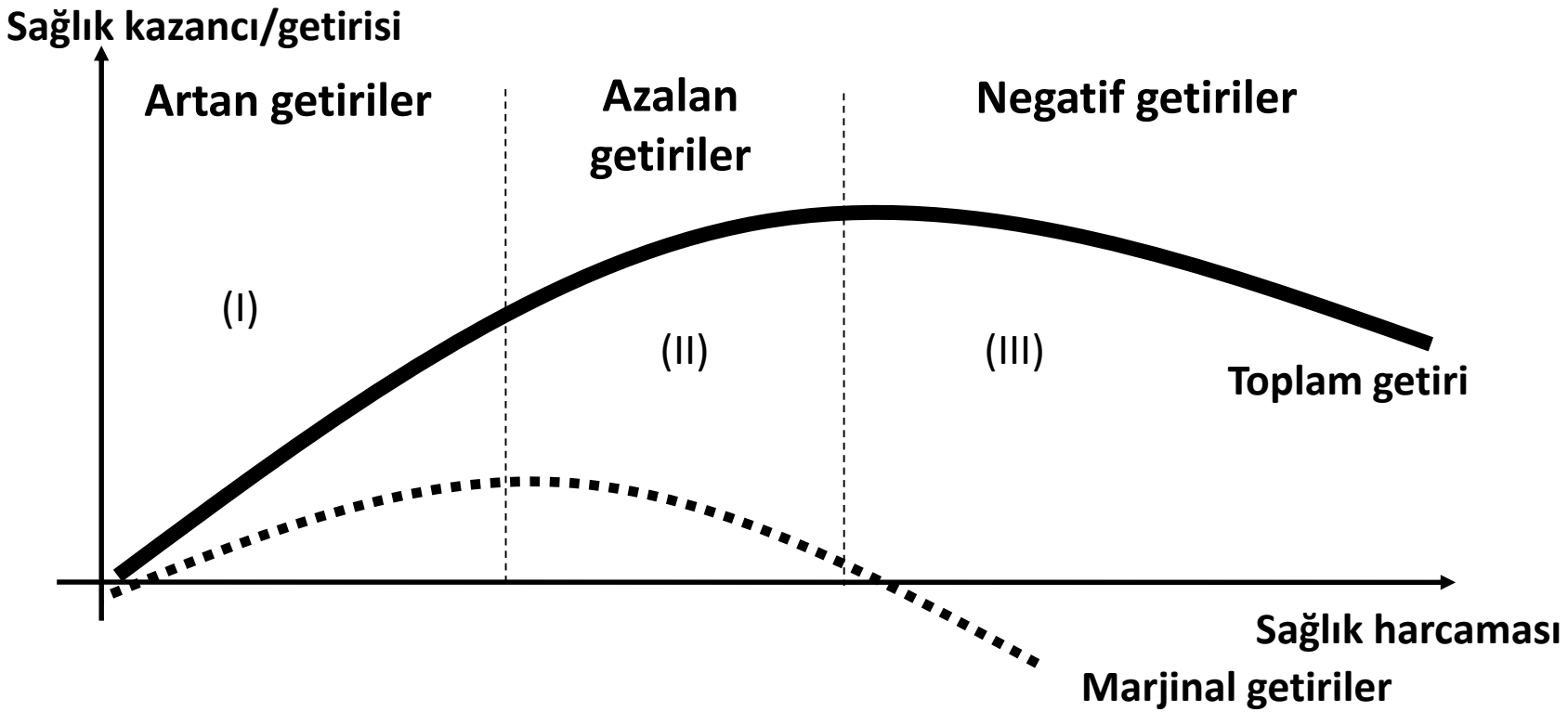
Neden sınırlandırılmalıdır?

- **Kaynakların kıtlığı....**
- **Etik olmayan/gereksiz harcamalar**
- **Harcanan her ilave lira değer mi...?**

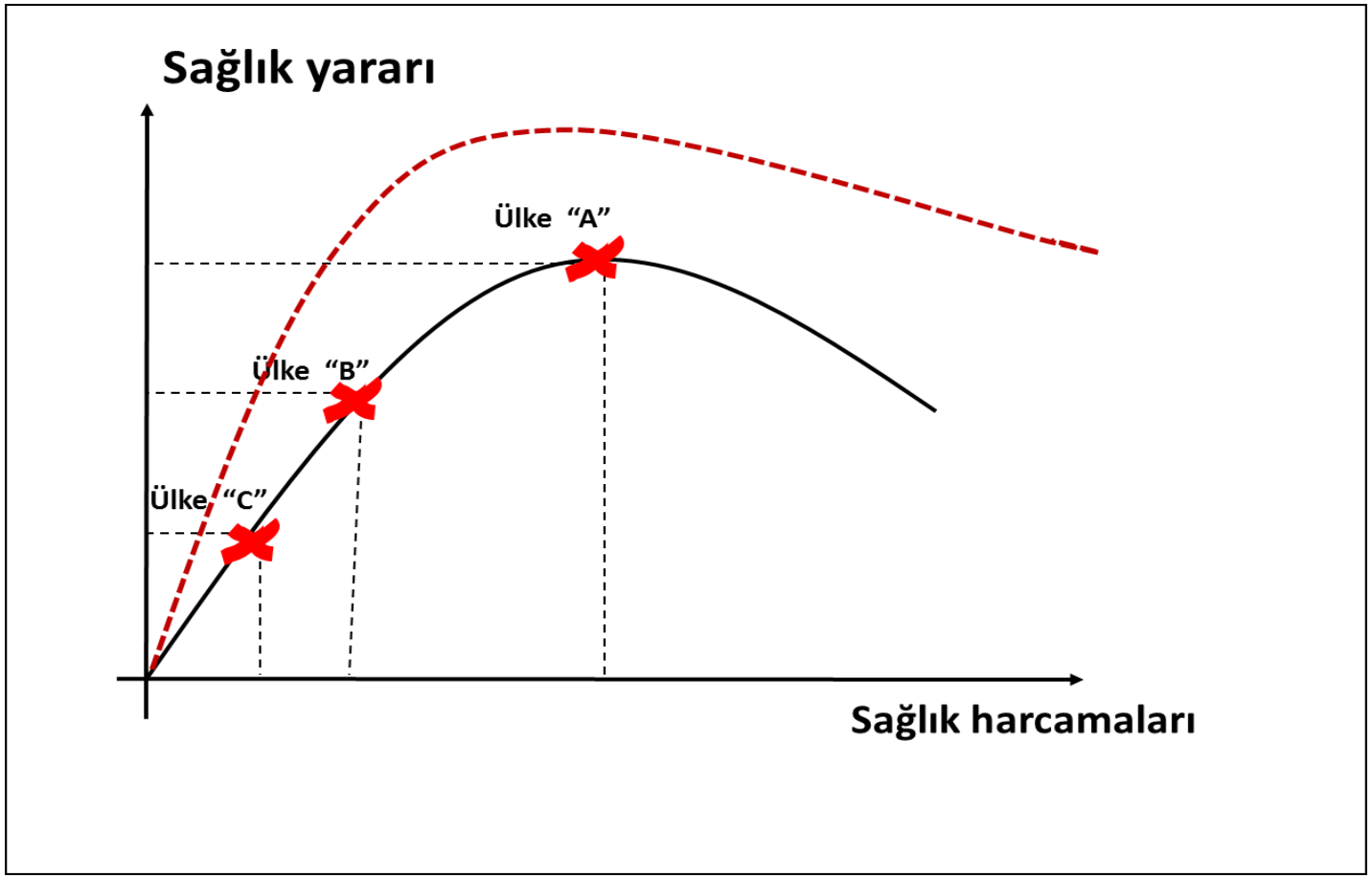
Sağlık Harcamaları Sınırlandırılabilir mi?

- Standard ekonomik değerlendirme yaklaşımı…
- Temel kural: Farklı yönetmelerle yapılan harcamalardan daha fazla yarar elde ediliyorsa harcamaları azaltılabilir..
- Maliyet-fayda değerlendirmesi...
- Bir maliyet fayda eğrisi oluşturulabilir mi?
- Maliyet ve fayda arasında nasıl ilişki kurulabilir?

Maliyet-fayda arasındaki ilişki

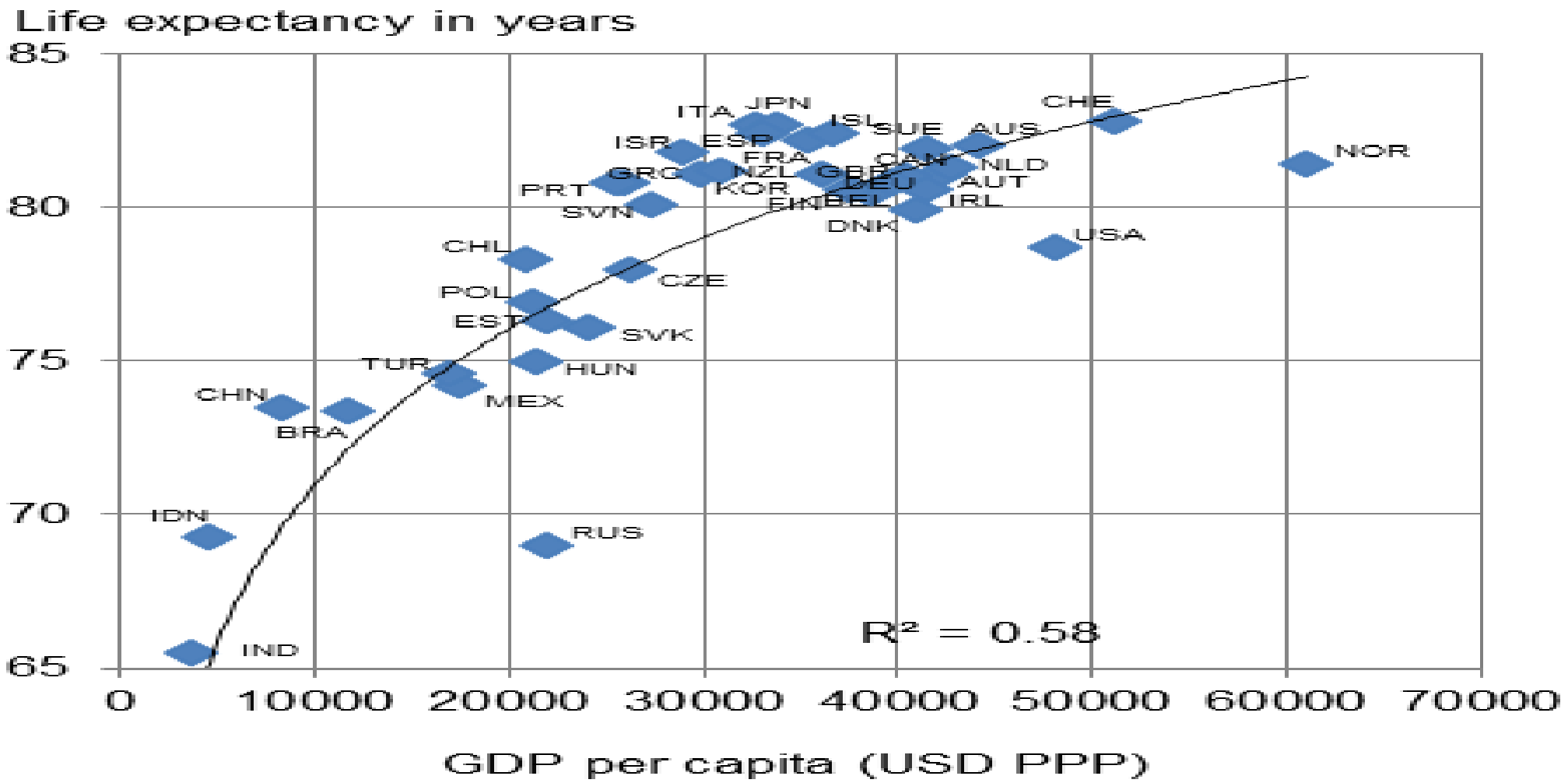

Harcamaların yararı-getirisi?

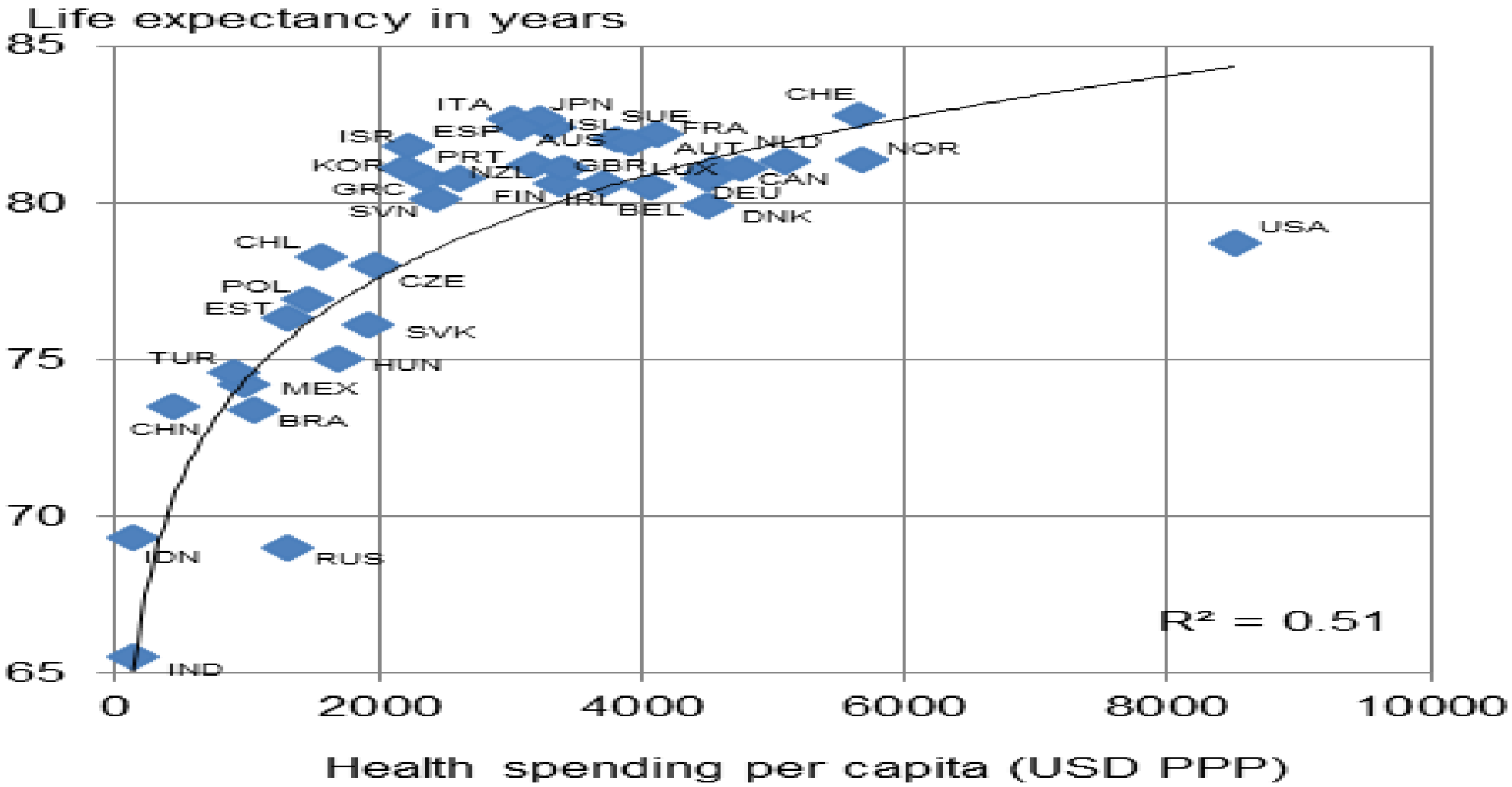
- Eğri üzerinde neredeyiz?
- Eğriyi kaydıran potansiyel faktörler nelerdir?
- Sağlık için yapılan harcamalardan beklenen "yarar" nedir?

Doğumda Yaşam Beklentisi ve Kişi Başı GSYH

Kaynak: OECD Statistics, 2013

Doğumda Yaşam Beklentisi ve Kişi Başı Sağlık Harcaması

Kaynak: OECD Statistics, 2013

Sağlık Harcamaları Sınırlandırılabilir mi?

- Çok harcamak geleneksel olarak kötü değildir.
- Sorunun cevabı yaklaşım pencerenize de bağlıdır.
  - ✓Pozitif Yaklaşım
  - ✓Normatif Yaklaşım